

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут соціальних наук

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра міжнародних відносин

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

спеціаліста

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: «Співпраця України з міжнародними організаціями в сфері
безпеки »

«Ukraine's Cooperation with International Organizations on Security Issues»

Виконала: студентка денної форми навчання
напряму підготовки 7.03020101 міжнародні відносини
Карпенко Ганна Вячеславівна _____

Керівник д.політ.н., викл. Максименко І.В. _____

Рецензент к.політ.н., доц. Дубовік В.А. _____

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ ____ від _____ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Коваль І.М.

Захищено на засіданні ДЕК № 3

протокол № ____ від _____

р.

Оцінка _____ / _____

_____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ДЕК

(підпис)

Глебов В.В.

Одеса – 2015

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ ПІДХОДІВ УКРАЇНИ ДО БЕЗПЕКИ У ПОСТЫПОЛЯРНИЙ ПЕРІОД	7
1.1. Трансформація системи міжнародної безпеки після «холодної війни».....	7
1.2. Підходи України до проблеми безпеки та сучасним викликам та загрозам: аналіз нормативно-правової бази.....	10
1.3. Міжнародні аспекти російсько-українського конфлікту.....	18
РОЗДІЛ 2. ВЗАЄМОДІЯ УКРАЇНИ З ООН ТА ОБСЄ В СФЕРІ БЕЗПЕКИ	28
2.1. Участь України в діяльності ООН в безпекових питаннях.....	28
2.2. Діяльність України в рамках ОБСЄ.....	40
РОЗДІЛ 3. ЄВРОАТЛАНТИЧНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАПРЯМОК БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	53
3.1. Україна - НАТО: безпека через партнерство та співробітництво	53
3.2. Участь України в спільній зовнішній та безпековій політиці ЄС	66
ВИСНОВОК	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНОХ ЛІТЕРАТУРИ	83

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Україна належить до групи держав, які розвиваються, де кризові явища і проблеми безпеки набули небувалої гостроти і значущості особливо з набуттям суверенітету і незалежності. Україна займає певне географічне, геополітичне, ресурсне, екологічне становище, є суб'єктом міжнародного права, членом багатьох міжнародних організацій, що накладає певні зобов'язання і викликає підвищений інтерес до проблем співробітництва в сфері забезпечення національної безпеки.

Ще до розпаду СРСР існували системи і механізми колективної, міжнародної та регіональної безпеки і вони виявилися малоефективними у вирішенні сучасних соціальних, політичних, економічних, енергетичних, інформаційних, духовно-моральних проблем, що призвело до зростання загроз регіональної та глобальної безпеки.

На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин і міжнародного права істотно зросла роль міжнародних організацій, які стають своєрідними центрами співробітництва. Багато міжнародних, урядові та неурядові організації, офіційні і неофіційні об'єднання проявляють помітну зацікавленість та ініціативу в розвитку співпраці з Україною з питань безпеки, підтримки миру і стабільності в країні. Україна, в свою чергу, прагне до тіснішої і взаємовигідної співпраці з більшістю країн світового співтовариства, розвитку всебічних і рівноправних відносин. Міжнародне співробітництво, активна участь у міжнародних організаціях щодо забезпечення безпеки стали новою геополітичною стратегією України, що надає темі дослідження особливої актуальності. Вищевикладене зумовлює **актуальність** теми дослідження.

Основна **мета** дослідження полягає в тому, щоб на основі наявного міжнародно-правового матеріалу, національного законодавства проаналізувати шляхи і форми співпраці України з різними міжнародними організаціями в галузі безпеки.

Виходячи із загальної мети, для написання роботи поставлені такі **завдання:**

- розглянути підходи України до проблеми безпеки та сучасним викликам та загрозам, провести аналіз нормативно-правової бази;
- визначити міжнародні аспекти російсько-українського конфлікту;
- дослідити взаємодію України з ООН та ОБСЄ в сфері безпеки;
- розглянути євроатлантичний та європейський напрямок зовнішньої політики України.

Об'єктом дослідження виступає національна безпека України в контексті сталого демократичного розвитку у глобальних, регіональних і національних умовах.

Предметом дослідження є співпраця України з міжнародними організаціями з метою подолання загроз та викликів національній безпеці країни.

В дипломній роботі були вивчені наступні нормативно-правові документи України в галузі безпеки, а саме Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [14], Закон України «Про Збройні Сили України»[16] , Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на окупованій території України»[15], Закон України «Про основи національної безпеки України»[18], Закон України «Про оборону України»[17], Закон України «Про порядок направлення Збройних Сил України до інших держав»[19], Закон України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки»[20], Постанову Верховної Ради України «Про участь батальйону Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії»[32], Декларація Верховної Ради України «Про боротьбу за звільнення України»[10], Указ Президента України від 20 січня 2010 року № 41/2010 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 листопада 2009 року «Щодо участі України в операції Європейського Союзу «EU NAVFOR ATALANTA»[46], Указ Президента України «Про Стратегію національної

безпеки України»[47] , Указ Президента України від 14 січня 2014 року № 5/2014 «Про участь України у Військовій тренувальній місії Європейською Союзу в Республіці Малі»[48].

В дипломній роботі були вивчені наступні міжнародні документи в галузі безпеки, а саме Імплементативна угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування (ОМТЗО) про утилізацію стрілецької зброї й легких озброєнь, звичайних боєприпасів та протипіхотних мін типу ПФМ-1, Конвенція про кіберзлочинність [23], Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму[24], Партнерство заради миру [29], Угода Про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [45], Хартія Україна-США про стратегічне партнерство [58].

Дослідженням проблеми національної безпеки, співпраці України з міжнародними організаціями в сфері безпеки займалися такі вчені, як О.Дрогоцький [12], О. Козенко [22], О. Потехін [34], В. Галик [49], Ю. Макар [50]. Участь України в діяльності ООН та ОБСЄ в безпекових питаннях досліджували В.Волошин [7], Л. Фалалєєва [56]. Проблеми співробітництва Україна – НАТО розглядались в роботах вчених В.Бадрак, С.Згурець, М.Самусь, О.Набоченко, В.Копчак, А.Крамар, І. Рябчий [52], Т. Брежнєвої [3], Г.Перепелиці [53]. Участь України в спільній зовнішній та безпековій політиці ЄС розглядалась В.Вагаповим [4], С.Поляковим [30], В. Шатун [59].

При дослідженні окремих питань національної безпеки України та її співпраці з міжнародними організаціями ми користувались дослідженнями провідних експертів в галузі безпеки, що опубліковані на офіційних веб-сайтах Міністерства закордонних справ в Україні, Міністерства оборони України, Місія України при НАТО, Центра Разумкова, Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України, Постійного представництва України при ООН, Представництва ЄС в Україні.

Хронологічні рамки включають 1991-2015 роки.

Структура дипломної роботи визначена метою і завданнями дослідження та включає в себе вступ, основну частину, висновки та список використаної літератури.

Перший розділ, який має назву «Концептуальне оформлення підходів України до безпеки у пост біполярний період» розглядає трансформацію системи міжнародної безпеки після «холодної війни», підходи України до проблеми безпеки та сучасним викликам та загрозам, нормативно-правову бази і галузі міжнародної безпеки, міжнародні аспекти російсько-українського конфлікту.

Другий розділ, який має назву «Взаємодія України з ООН та ОБСЄ в сфері безпеки» досліджує участь України в діяльності ООН в безпекових питаннях та діяльність України в рамках ОБСЄ.

Третій розділ, який має назву «Євроатлантичний та європейський напрямок безпекової політики України» розглядає безпеку через партнерство та співробітництво Україна – НАТО та участь України в спільній зовнішній та безпековій політиці ЄС.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження зроблені наступні висновки.

Міжнародне безпекове середовище на сьогодні опинилося в стані глибокої кризи, яку оцінюють як наймасштабнішу від часів у розпалі холодної війни. Експерти та політики заговорили про загрозу глобального конфлікту, вогнищем якого можуть стати події у Східній Європі. В умовах пост біполярного світу економічна стабільність і процвітання країн Європейської спільноти були забезпечені наявною системою міжнародної безпеки.

Нами виявлено, що процес трансформації європейського та євроатлантичного простору безпеки як один з визначальних факторів зовнішнього впливу на політику забезпечення національної безпеки в Україні, необхідно розглядати крізь призму наступних складових: системи відносин, ролі та місця інститутів колективної безпеки в нових геополітичних та геоекономічних умовах, появи нових загроз національній безпеці для країн Європи. Для України її миротворча діяльність має ключове значення, оскільки вона є дієвим засобом зміцнення як національної, так і міжнародної безпеки через створення сприятливого зовнішньополітичного середовища та зміцнення загальноєвропейської безпеки. Завдяки цій діяльності Україна стверджує себе як повноправний суб'єкт міжнародних відносин, підвищує свій міжнародний авторитет і демонструє миролюбну політику. Таким чином, Україна доволі активно задіяна в операціях по підтримці миру по всьому світу. При цьому слід наголосити, що Україна вважає принципи верховенства права та недоторканості суверенітету окремої держави основоположними у міжнародних відносинах. Україна має послідовно виступати за створення такої системи міжнародних відносин, в яких вагу військової сили буде зменшено, а її функції зведено до завдання стримування від збройних конфліктів. Однак, виходячи з об'єктивних тенденцій у системі міжнародних відносин, Україна повинна володіти сучасними й ефективними збройними силами, що є однією з умов її інтеграції в нову систему міжнародної та євроатлантичної безпеки.

Внаслідок російської агресії проти України, окупації Криму та подій на Сході України, система європейської та глобальної безпеки виявилася багато в чому беспорядною й неефективною, поставивши під сумнів можливості подальшого сталого розвитку на континенті. При цьому Україна опинилася на зламі глобальної системи безпеки, у найгарячішій точці зіткнення інтересів глобальних гравців.

Проаналізувавши російсько-український конфлікт, нами виявлено, що він викликав гостру конфронтацію між Росією, з одного боку, і країнами Заходу та міжнародними структурами - з іншого. Захід не визнав анексію Криму, засудив дії РФ на Донбасі. Провідні держави, впливові міжнародні структури (ООН, НАТО, ЄС, ПАРЄ, ОБСЄ) засвідчили солідарність з Україною, активну підтримку її суверенітету та територіальної цілісності. Важливою є фінансово-економічна допомога Києву, з огляду на різні економічні та військові потенціали України та РФ. Російсько-український конфлікт містить глобальні й регіональні виклики та загрози. Наразі європейська і світова системи безпеки не мають адекватної відповіді на агресію РФ. Через порушення Росією Будапештського меморандуму під загрозу поставлені міжнародні механізми запобігання розповсюдженню ядерної зброї. Війна на Сході України зі значною ймовірністю може трансформуватися в черговий «заморожений» конфлікт - джерело нестабільності та загрози для країн Європи і світового співтовариства в цілому.

Україна бере активну участь у формуванні політичних умов на міжнародній арені тим, що є членом багатьох міжнародних організацій, в межах яких вона проводить активну роботу, яка, до того ж, відзеркалює не лише загальні, а й національні інтереси нашої держави. Особливе і визначне місце в зовнішній політиці України належить співробітництву з Організацією Об'єднаних Націй. Україна входить до складу таких органів ООН, як Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ), Комісія із соціального розвитку, Комісія з наркотичних засобів, Виконавча рада Структури ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок «ООН-

Жінки», Комітет з інформації, Комісія ООН з наркотичних засобів, Рада Організації ООН з промислового розвитку (ЮНІДО), Адміністративна рада та Рада поштової експлуатації Всесвітнього поштового союзу, Міжнародний трибунал з морського права, Комітет ООН з внесків, Координаційна Рада Об'єднаної Програми ООН з ВІЛ/СНІДу. Напрямки роботи України в системі ООН: боротьба з міжнародним тероризмом; участь України у міжнародних зусиллях з протидії морському піратству під координацією ООН; підтримання міжнародного миру та безпеки Економічний та гуманітарний напрямки; захист прав людини; охорона навколишнього середовища.

ОБСЄ займає особливе місце серед міжнародних організацій, що займаються питаннями безпеки, вона є загальноєвропейською регіональною міжнародною організацією, головним інструментом запобігання конфліктам, врегулювання криз і післякризових ситуацій, важливою ланкою в забезпеченні європейської політико-військової стабільності, розвитку різнопланового та багаторівневого співробітництва. Україна бере активну участь в обговоренні актуальних питань розвитку архітектури загальноєвропейської безпеки, виступає за удосконалення інститутів і механізмів ОБСЄ, підтримує пропозиції учасниць ОБСЄ про розширення партнерської співпраці ОБСЄ з іншими світовими структурами з безпеки ООН, НАТО, ЄС, РЄ. Україна є активним учасником миротворчої місії ОБСЄ. Основні зусилля щодо розвитку співробітництва Україна з ОБСЄ зосереджено на таких напрямках, як сприяння міжнародним спостерігачам під час парламентських і президентських виборів; оперативне інформування ОБСЄ про внутрішню ситуацію в Україні; розвиток економічних, соціальних і демократичних суспільних перетворень, перебіг правової реформи; забезпечення активної ролі України як посередника Придніпровського врегулювання тощо. Україна активно працювала у складі Спільного консультативної групи щодо виконання положень Заключного акта Стамбульського саміту ОБСЄ.

Протягом двадцяти років Україна й НАТО постійно інтенсифікували партнерство та співробітництво та збагатили одна одну численними внесками в

забезпечення безпеки та стабільності в усьому світі. В рамках Особливого партнерства, програми «Партнерство заради миру» (ПЗМ), Інтенсифікованого діалогу Україна-НАТО та Плану дій Україна-НАТО, Альянс бере участь у проведенні реформ з метою здатності України гарантувати власну безпеку через військову співпрацю, реформування структур безпеки і оборони, співробітництво в галузі озброєнь, економічні аспекти оборони, планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру, науку й довідання. НАТО – одна з найактивніших організацій, що здійснює допомогу у проведенні реформ в Україні в сфері безпеки та оборони, з метою приведення їх у відповідність до нових вимог клімату безпеки, демократії та наявних ресурсів. НАТО сприяє зміцненню цивільного контролю над оборонним і безпековим сектором, вдосконаленню інституційних можливостей цих установ, необхідних для розвитку України як демократичної країни.

Серед багатьох чинників, які безпосередньо впливатимуть на перспективи співробітництва між Україною та ЄС у сфері безпеки, на сьогодні достатньо чітко можна позначити визначальний вплив двох: по-перше, жодна країна окремо неспроможна ефективно протистояти сучасним швидкоплинним викликам і новим загрозам; і, по-друге, тенденція до багатополлярності майбутнього світоустрою та наявні протиріччя між найбільшими світовими потугами роблять поки що малоімовірним створення якогось єдиного дієздатного світового/глобального центру впливу. Пріоритети військового співробітництва між Україною та Європейським Союзом: розширення формату військово-політичного діалогу між керівництвом Збройних Сил України та Європейського Союзу; навчання українських офіцерів в освітніх закладах ЄС; підготовка до спільних військових навчань, а також багатонаціональних операцій з підтримання миру та безпеки; залучення Збройних Сил України до формування бойових тактичних груп ЄС.

Європейський Союз, сконцентрований на засобах «м'якої сили», є неготовим діяти у ситуації застосування Росією засобів «жорсткої сили». Роль

НАТО в нових умовах значно підвищується. В умовах необхідності протистояння «жорстким загрозам» НАТО стає основою європейської безпеки.

Враховуючи, що позаблоковість не надала Україні додаткових гарантій національній безпеці, а сектор національної безпеки і оборони країни перебуває у кризовому стані, постає питання щодо більш активної участі у системах колективної безпеки, що діють в Європі та на більш широкому Євроатлантичному просторі. Політична та військова співпраця з Альянсом є для України життєво необхідною. Нинішня спрямованість НАТО на захист своїх кордонів у східній Європі створює для України надзвичайно важливий шанс для під'єднання до діяльності Альянсу, для розвитку секторальної співпраці з Польщею та країнами Балтії.

З огляду на підписання політичної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС Міністерству оборони України доцільно започаткувати співробітництво з Європейською оборонною агенцією та брати участь у ініціативі ЄС «Pooling & Sharing».

Неспроможність міжнародних організацій ухвалювати своєчасні та адекватні рішення для врегулювання кризових ситуацій свідчить про вкрай низьку ефективність існуючих глобальних та регіональних безпечових механізмів та ставить на порядок денний питання про їх реформування і адаптацію до сучасних тенденцій світового розвитку.

Враховуючи, що у зовнішньому просторі навколо України сформувалися нові тенденції, які є джерелами значних загроз національній безпеці в частині забезпечення захисту державного суверенітету України, її територіальної цілісності, недоторканності державного кордону, все це потребує осмислення та внесення відповідних змін до ключових документів у сфері національної безпеки і оборони – законів України «Про основи національної безпеки України», «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України», «Про Раду національної безпеки і оборони України», а також Стратегії національної безпеки України та Воєнної доктрини України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальний стан відносин України з НАТО [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.ukrconsul.org/consular/news/NATO-recent0610.htm>
2. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки» // Сайт НІСД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2014_book/Dopovid_Prezudent.pdf.
3. Брежнєва Т. Україна - НАТО: безпека через партнерство та співробітництво [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://www.ji.lviv.ua/n77texts/Bezpeka_cherez_partnerstvo.htm
4. Вагапов В. Європейська безпекова політика ЄС, стратегічне співробітництво з НАТО та українська перспектива // Економічний часопис – XXI. – 2013. – № 5–6. – С. 33–36.
5. Велика сімка” погрожує Росії. – Українська правда, 12 березня 2014р.
6. Висновки Європейської Ради щодо ситуації в Україні від 1 вересня 2014р. – Сайт Представництва ЄС в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2014/2014_09_01_01_uk.htm
7. Волошин В.А. Використати повнішою мірою політико-правові механізми ОБСЄ // Політика і час. – 2006. – № 5. – С. 54–60.
8. Генеральная Ассамблея ООН 27 марта 2014 года. Резолюция 68/262. Территориальная целостность Украины. – Офіційний сайт ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/455/19/PDF/N1345519.pdf?OpenElement>.
9. Генсек ООН: Ядерні держави порушили зобов’язання перед Україною. – Українська правда, 24 березня 2014р.
10. Декларація Верховної Ради України «Про боротьбу за звільнення України» від від 20.03.2014 № 1139-VII // Офіційний сайт Верховної Ради

України [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1139-18>

11. Діяльність України в рамках ООН / Постійне представництво України при ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://un.mfa.gov.ua/ua/ukraine-un/general-information>

12. Дрогонський О.С. Правове регулювання участі збройних сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки // Юридична наука. – 2013. - №5. – с. 89 – 97.

13. Європейська політика безпеки та оборони: стратегічні аспекти співпраці України з ЄС – визначення напрямів та формату [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/monitor/november/2.htm>.

14. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV в редакції Закону від 28.02.2015, підстава 141-19 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-15>

15. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правової режим на окупованій території України» від 15.04.2014 № 1207-VII в редакції від 04.03.2015, підстава 189-19 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>

16. Закон України «Про Збройні Сили України» від 06.12.1991 № 1934-XII в редакції Закону від 21.06.2014, підстава 1313-18 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>

17. Закон України «Про оборону України» від 06.12.1991 № 1932-XII в редакції Закону від 05.03.2015, підстава 186-19 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>

18. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964-IV в редакції Закону від 05.03.2015, підстава 186-19 //

Офіційни веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

19. Закон України «Про порядок направлення Збройних Сил України до інших держав» від 02.03.2000 № 1518-III в редакції Закону від 13.10.2012, підстава 5286-17 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1518-14>

20. Закон України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» від 23.04.1999 № 613-XIV в редакції Закону від 25.03.2015, підстава 243-19 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/613-14>

21. Імплементативна угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування (ОМТЗО) про утилізацію стрілецької зброї й легких озброєнь, звичайних боєприпасів та протипіхотних мін типу ПФМ-1: Міжнародний документ від 21.09.2011 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/950_024

22. Козенко О.О. Нормативно-правове регулювання міжнародного співробітництва в сфері спеціально-технічного забезпечення національної безпеки України // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. - 2014. - № 12. - С. 148-151.

23. Конвенція про кіберзлочинність: Міжнародний документ від 23.11.2001. Ратифікація від 07.09.2005, підстава 2824-15 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_575

24. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму: Міжнародний документ від 16.05.2005. Ратифікація від 31.07.2006, підстава 54-16 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_712

25. Лидеры стран G7 выдвинули России четыре условия. – НБН, 4 июня 2014г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://nbnews.com.ua/ru/news/123356>

26. Місія України при НАТО / Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nato.mfa.gov.ua/ua/ukraine-nato/defence-and-security>].

27. Обама считает, что только санкции могут заставить Москву изменить свою политику. – Интерфакс, 4 декабря 2014г., interfax.com.ua.

28. ОБСЄ: сучасні виклики та перспективи розвитку. Аналітична доповідь // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1518/>

29. Партнерство заради миру. Міжнародний документ від 10.01.1994// Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/950_001

30. Поляков С.Ю. Військове співробітництво України і Європейського Союзу як фактор зміцнення законності і правопорядку в збройних силах України // Форум права. - 2013. - № 1. - С. 788-792.

31. Порошенко: конфликт в Украине показал неэффективность Совбеза ООН. – УНИАН, 13 декабря 2014г.

32. Постанова Верховної Ради України «Про участь батальйону Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії» від 03.07.1992 № 2538-ХІІ // Офіційни веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2538-12>

33. Потенціали співробітництва України з ЄС у сфері безпеки // Представництво в Україні «Фонд Конрада Аденауера» [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.kas.de/ukraine/ukr/publications/34635/>

34. Потехін О. Глобалізація системи безпеки : навч. посіб. / О. Потехін, І. Тодоров. – Донецьк, 2011. – 248 с.

35. Пріоритети співробітництва України з НАТО в оборонній сфері у світлі рішень Уельського саміту НАТО // Офіційний веб-сайт Міністерства

оборони України [Електронний ресурс].- Режим доступу:
<http://www.mil.gov.ua/diyalnist/mizhnarodne-spivrobotnicztvo/prioriteti-spivrobotnicztva-ukraini-z-nato-v-oboronnij-sferi-u-svitli-rishen-uelskogo-samitu-nato.html>

36. Реакція ОБСЄ на кризу в Україні і наволо неї станом на 23 грудня 2014 року [Електронний ресурс].- Режим доступу:
<http://www.osce.org/uk/home/125576?download=true>

37. Російсько-український конфлікт: стан, наслідки, перспективи розвитку подій / Центра Разумкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.razumkov.org.ua/ukr/journal.php?y=2014&cat=206>

38. Росія не хоче брати участь у консультаціях країн Будапештського меморандуму. – Українська правда, 2 вересня 2014р.

39. Співпраця України з Європейським Союзом в безпековій сфері зупинилася // Група Gestrategy [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://geostrategy.ua/node/344>

40. Співробітництво Збройних сил України та ЄС // Офіційний веб-сайт Міністерства оборони України [Електронний ресурс].- Режим доступу:
<http://www.mil.gov.ua/eurointegration/spivrobotnicztvo-zbrojnih-sil-ukraini-ta-es.html>

41. Співробітництво України та ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки/ Офіційний веб-сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/justice-freedom-security>

42. Статут ООН. [Електронний ресурс]. — Режим доступу:
http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

43. Сучасний стан міжнародного співробітництва Збройних Сил України // Офіційний веб-сайт Міністерства оборони України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/mizhnarodne-spivrobotnicztvo/suchasnij-stan-mizhnarodnogo-spivrobotnicztva-zbrojnih-sil-ukraini.html>

44. Трансформація європейського та євроатлантичного простору безпеки: наслідки для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/mart2009/41.htm>

45. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014. Ратифікація від 16.09.2014, підстава 1678-18 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/paran2820#n2820

46. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 листопада 2009 року «Щодо участі України в операції Європейського Союзу «EU NAVFOR ATALANTA» від 20 січня 2010 року № 41/2010 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/41/2010>

47. Указ Президента України «Про Стратегію національної безпеки України» від 12.02.2007 № 105/2007 в редакції Указу від 22.06.2012, підстава 389/2012 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/105/2007>

48. Указ Президента України «Про участь України у Військовій тренувальній місії Європейською Союзом в Республіці Малі» від 14 січня 2014 року № 5/2014 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2014>

49. Україна в Європі і світі: навч. посіб. / Володимир Галик ; [відп. за випуск Л. В. Тимошенко]. - К. : Знання, 2013. - 364 с.

50. Україна в міжнародних організаціях : навчальний посібник / За ред. Ю.І. Макара. – Чернівці : Прут, 2009. – 880 с.

51. Україна в системі міжнародної безпеки: Монографія /Національний інститут проблем міжнародної безпеки. – К.: НІПМБ. – 450 с.

52. Україна-НАТО: оборонно-промислова перспектива / В.В. Бадрак, С.Г. Згурець, М.М. Самусь, О.О. Набоченко, В.І. Копчак, А.А. Крамар, І.С. Рябчий. – Defense Express. – К: 2008 – 206 с

53. Україна на шляху до НАТО: через радикальні реформи до набуття членства / За ред. Г.М.Перепелиці. – К.: ВД “Стилос”, 2004. – С. 173-174.

54. Україна та НАТО / Співробітництво у сфері оборони та безпеки // Місія України при НАТО // Місія України при НАТО [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://nato.mfa.gov.ua/ua/ukraine-nato/defence-and-security>

55. Участь України в Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ)/ Міністерство закордонних справ в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/osce>

56. Фалалєєва В. Особливості організації та діяльності ОБСЄ у мовах загострення невоєнних загроз // Вісник Академії адвокатури України. - 2013. - Число 2. - С. 136–145.

57. Фалалєєва Л.Г. Особливості реалізації спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу // Вісник Академії адвокатури України. - 2013. - Число 2. - С. 82-88.

58. Хартія Україна-США про стратегічне партнерство: Міжнародний документ від 19.12.2008 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/840_140

59. Шатун В.Т. Оборонна і безпека політика Європейського Союзу: формування та еволюція // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. - 2014. - Т. 230, Вип. 218. - С. 60-67.

60. NATO Parliamentary Assembly Resolution 411 on Supporting Ukraine’s Sovereignty and Democracy. – Офіційний сайт НАТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=3600>.

61. OSCE [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osce.org>

62. OSCE Handbook. – Vienna: OSCE Press and Public Information Section, 2007. – 118 p.